

**تحلیل و بررسی جرم کلاهبرداری از طریق انتقال  
مال غیر**

ویراستار حقوقی: مجید صادق‌نژاد  
رهرا بیدار

ویراستار ادبی: مرضیه رستگار  
بارخ انتشار: اردیبهشت ۱۳۹۳

پژوهنده: آناهیتا قوامی  
تهران - بزرگراه چمران - پلاک ۱۰ - گره ۱ - پلاک ۱۰ - بعد از خروجی  
اوین - درگاه پژوهش ۱ - ده ضلعه  
تلفن: ۰۲۲-۲۲۰۹۲۰۶۱ - ۱

تیراژ: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۵۰۰۰ ریال

نوبت چاپ: اول

## فهرست مطالب

|    |                                             |
|----|---------------------------------------------|
| ۷  | مقدمه                                       |
| ۱۰ | بخش اول                                     |
| ۱۰ | نامۀ شعبه ۱ دادگاه عمومی (جزایی) تهران      |
| ۲۹ | بخش دوم                                     |
| ۲۹ | دادنامۀ شعبه ۱ دادگاه تجدیدنظر استان تهران  |
| ۳۲ | دادنامۀ شعبه ۶ دیوان عالی کشور              |
| ۳۵ | دادنامۀ شعبه ۶۸ دادگاه تجدیدنظر استان تهران |

www.ketab.ir

## مقدمه

اقدامات متقلبانه علیه اموال و حقوق مالکانه افراد جامعه به نوبه خود دارای اشکال مختلفی است. کلاهبرداری و انتقال مال غیر، دو نمونه از این اشکال هستند. در جرم انتقال مال غیر، فرد انتقال دهنده بدون اینکه مالک یا مأذون از سوی مالک باشد، بر خلاف واقع و به نحو متقلبانه، خود را مالک یا دارا اختیار قانونی معرفی کرده و با قصد اضرار، اقدام به انتقال مال غیر می‌کند. انتقال مال غیر یکی از جرایم علیه اموال و مالکیت است که در مبحث کلاهبرداری و تحت عنوان صور خاص کلاهبرداری یا جرایم در حکم کلاهبرداری این بحث می‌شود. جرم انگاری این عنوان در سال ۱۳۰۲ صورت گرفت و سپس با تصویب قانون راجع به انتقال مال غیر در سال ۱۳۰۸ و نسخ و اصلاح برخی مواد قانون قبلی، مجازات این جرم و سایر احکام آن تحت حاکمیت قوانین مربوط به کلاهبرداری قرار گرفت، و پس از تغییر مقررات مربوط به کلاهبرداری و نهایتاً تشدید مجازات آن توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام، هیات امنایی دیوان عالی کشور در سال ۷۳ ضمن صدور رأی وحدت رویه‌ای بر تفسیر آخرین مجازات کلاهبرداری بر انتقال مال غیر تأکید کرد. از لحاظ ماهیت میان این جرم و معاملات فضولی تفاوتی وجود ندارد، جز اینکه پس از تصویب قانون مربوط به این جرم، معاملات فضولی توأم با سونیت که واجد عناصر تشکیلی دهنده این جرم می‌باشند تحت این عنوان قابل بررسی خواهند بود. موضوع جرم را مال غیر تشکیل می‌دهد که از میان اقسام مختلف آن فقط شامل مال غیر و منفعت می‌شود. با پذیرش یا عدم پذیرش تسری کلیه احکام کلاهبرداری به این جرم که در حکم آن قلمداد شده است، میزان پیوستگی و ارتباط این جرم با جرم در نوسان خواهد بود. به این صورت که در فرض نخست این جرم در تمامی احکام تابع کلاهبرداری بوده و در فرض دوم فقط در حیطه مجازات دارای احکامی مشترک خواهند بود. مسئولیت کیفری ناشی از این جرم

علاوه بر انتقال دهنده، با شرایطی متوجه انتقال گیرنده و حتی مالک نیز خواهد شد که این امر حسب اینکه انتقال با سند عادی یا رسمی صورت بگیرد متفاوت می‌باشد و در حالت دوم قوانین مربوط به جعل در اسناد رسمی حاکمیت خواهند داشت.

اما مورد دوم از جرایم علیه اموال و مالکیت، مربوط می‌شود به جرم کلاهبرداری. کلاهبرداری، بردن مال غیر با توسل به وسایل متقلبانه است و به لحاظ تسلط بر مال غیر با سرقت و خیانت در امانت مشابه است، لیکن دارای خصوصیات ویژه‌ای است که آن را از جرائم مذکور جدا می‌کند، از جمله: کار بردن وسیله متقلبانه، اغفال مالباخته و تسلیم مال از طرف او به کلاهبردار. ویژگی‌های خاص کلاهبرداری هستند و در سایر جرائم وجود ندارد. تسلط بر وسایل متقلبانه برای بردن مال دیگری، صور گوناگونی دارد که یکی از آنها می‌تواند در قالب انتقال مال غیر به نحو متقلبانه صورت بگیرد.

سؤال مهمی که در این خصوص مطرح می‌گردد این است که اگر فردی با توسل به وسایل متقلبانه، خود را مالک معرفی کرده و مال دیگری را به شخص ثالث انتقال داده است، در اینصورت اتهام وی کلاهبرداری و انتقال مال غیر، هر دو است یا یکی از آنها؟ به نظر می‌رسد، هر دو عنوان باشد، در اینصورت با تعدد مادی مواجه هستیم یا تعدد معنوی؟ پاسخ به این سؤالات از این جهت واجد اهمیت است که پرونده‌ها و دی‌در رویه قضایی در این خصوص مطرح می‌گردد و قضات استنباط واجب از قانون ندارند و لذا در این مورد، رویه قضایی متشتت است.

وجود این اختلاف آراء باعث گردید تا پژوهشگاه قوه قضائیه عبارت به تشکیل جلسه نقد و بررسی این موضوع همراه با تحلیل رأی قضایی نماید و در این خصوص از قضات دادگستری و اساتید دانشگاهی دعوت به عمل آمد. مهمانان این جلسه دکتر هادی فضلعلی (قاضی صادرکننده رأی بدوی)،

دکتر اسدالله مسعودی مقام (قاضی صادرکننده رأی تجدیدنظر)، آقای بیک-وردی (قاضی دادگستری) و دکتر سید علی آزمایش (استاد دانشگاه تهران) بودند که به نقد و تحلیل موضوع مذکور پرداختند. مهمترین سؤالات و چالش‌هایی که در این جلسه مورد نقد و بررسی قرار گرفت عبارت بودند از: کلاهبرداری از طریق انتقال مال غیر، یک جرم محسوب می‌شود یا دو جرم؟

بر فرض دو جرم محسوب شدن، آیا تعدد مادی هستند یا تعدد معنوی؟

- جعل سند مجعول، تعدد مادی هستند یا تعدد معنوی؟
- تبیین قانون ماده ۲ قانون تشدید مجازات مرتکبین اختلاس، ارتشا و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷ برای صدور حکم مجازات.
- در هنگام استناد به ماده ۲ قانون تشدید، باید به صدر و ذیل آن نگاه شود و ذیل ماده مورد توجه به صدر آن در نظر گرفته شود.
- عدم قابلیت استناد به ذیل ماده ۲ قانون تشدید به طور مستقل، جز در موارد صدور حکم ارفاقی.

پژوهشگاه قوه قضائیه،

پژوهشکده استخراج و مطابعات رویه قضایی